

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОСТКРИЗОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ УКРАЇНИ

У статті детально розглянуто проблеми інноваційного розвитку України, здійснено оцінку поточного інноваційного потенціалу України, визначено роль держави в його реалізації в посткризовий період.

In the article problems of innovative development of Ukraine are in detail considered, the estimation of current innovative potential of Ukraine is carried out, the role of state in its realisation is defined.

Ключові слова: інновації, інноваційний потенціал, фінансова криза.
Key words: innovation, innovative capacity, financial crisis.

ВСТУП

В умовах кризи в на тлі загального спаду спостерігаються зростання виробництва принципово нових товарів, підйом інвестиційної та інноваційної активності в перспективних напрямках. Відбувається "творче руйнування" існуючої технологічної структури, її модернізація на основі розширення нового технологічного укладу, що створює нові можливості для посткризового економічного зростання.

Проте, в економіці України інноваційні процеси досі не набули вагомих масштабів. Кількість підприємств, котрі впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і становить зараз 12-14%, що менше в 3—4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3%, що на порядок менше від світового рівня. При цьому майже третина коштів, котрі витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю обладнання, в той час як на придбання прав на нову інтелектуальну власність або на проведення НДДКР витрати на порядок менші. Майже половина з інноваційних підприємств взагалі не фінансують проведення в інтересах свого виробництва наукових досліджень. В українській економіці домінують низькотехнологічні галузі виробництва, які природно відносяться до малонаукоємних галузей: добувна і паливна — 0,8—1%; харчова, легка промисловість, агропромисловість — 1,2%. У цілому, в Україні домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна неорганічна хімія та ін.). Відповідно майже 95% вітчизняної продукції належить до виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів. Зростання ВВП за рахунок введення нових технологій в Україні оцінюється всього у 0,7—1% [6].

Таке становище зумовлене як браком коштів, так і відсутністю в останні роки дієвої державної системи стимулювання інноваційної діяльності, зачатки якої були поступово скасовані щорічними в останні 5 років поправками до відповідних бюджетних та інших законів.

Світова фінансово-економічна криза актуалізує необхідність досягнення ефекту розширення меж сучасного знаннєвого доробку та теоретико-прикладної бази видів науково-технічної діяльності 5 та 6 технологічних укладів, що зумовлюватиме поглиблення процесу конвергенції напрямів технологічних досліджень, а також розробку державної політики посткризового росту на інноваційній базі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Результативність, якість функціонування і структура креативної частини національної інноваційної системи — сектора досліджень і розробок, освіти, винахідництва — не повною мірою відповідають потенційним потребам інтенсивного розвитку економіки. З іншого боку, структурно відстала, технологічно низькоукладна вітчизняна економіка, отримана у спадок від СРСР, а також система підприємництва, що склалася під впливом нав'язаних Україні ззовні неоліберальних реформ, залишаються вкрай несприятливими до сучасних досягнень науки та технологічних інновацій.

Для ефективного вирішення цієї проблеми необхідно визначити вихідні позиції основних компонентів національної інноваційної системи, ступінь їх відповідності вимогам інноваційно-інвестиційної моделі розвитку, виявити слабкі сторони і перепони, що гальмують такий розвиток, а також наявні переваги і потенційні можливості щодо здійснення узгоджених системних змін. Саме цим питанням присвячені дослідження вітчизняних науковців М.П. Денисенка, В.Е. Новицького, Ю.М. Пахомова, А.А. Пересади, В.Я Шевчука та ін.

Мета статті — сформулювати проблеми сучасного інноваційного розвитку країни, проаналізувати її інноваційний потенціал в контексті викликів нинішньої фінансово-економічної кризи та визначити точки взаємодії держави та підприємництва для забезпечення посткризового росту економіки держави на інноваційно-технологічній базі.

РЕЗУЛЬТАТИ

Тенденція щодо активності інноваційного інвестування наукових розробок та результативності інноваційного процесу активно зміщується в бік посилення економічної ролі країн Азії та Південно-Східної Європи і СНД — їх сумарна частка в глобальних витратах та поданих патентних заявках зросла за останні 10—15 років щонайменше вдвічі й наближається до рівня 10 % та 20 % відповідно [8].

Україна першою серед держав СНД законодавчо закріпила курс на науково-технологічне оновлення економіки. У прийнятому ще в 1991 році Законі України "Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної політики" було констатовано, що саме науково-технічний прогрес є головним фактором розвитку суспільства і проголошено, що "державна надає пріоритетну підтримку розвитку науки як визначального джерела економічного зростання". У дещо іншій редакції ця теза підтверджена і в Законі України "Про наукову і науково-технічну діяльність", який був прийнятий у 1998 році замість вищезазначеного: "Розвиток науки і техніки є визначальним фактором прогресу суспільства, підвищення добробуту його членів, їх духовного та інтелектуального зростання".

Реалізація такого спрямування політики держави, вибір інноваційної моделі розвитку економіки конкретизувались Постановою Верховної Ради України від 13.07.1999 року № 916-XIV, якою була затверджена Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України, та цілим рядом законів України [2, с. 126]:

- "Про спеціальну економічну зону "Яворів" (№ 402- XIV від 15.01.1999 року);
- "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків" (16.07.1999 року за № 991-XIV);
- "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" (11.07.2001 року за № 2623-III);
- "Про інноваційну діяльність" (04.07.2002 року за № 40-IV);
- "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (16.01.2003 року за № 433-IV);
- "Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих технологій" (09.04.2004 року за № 1676-IV);
- "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" (14.09.2006 року за № 143-V);
- "Про науковий парк "Київська політехніка" (22.12.2006 року за № 523-V).

Орієнтація на інноваційний алгоритм розвитку знайшла своє відображення в Угоді про партнерство і співробітництво з Європейськими Співтовариством 14.06.1994 року, яка набула чинності 01.03.1998 року, в Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженій Указом Президента України від 11.06.1998 року № 615/1998, а також у Стратегії економічного та соціального розвитку України "Шляхом європейської інтеграції" на 2004—2015 роки", затвердженій Указом Президента України від 28.04.2004 року № 493/2004 [2, с. 128].

Визначені законом пріоритетні напрями розвитку науки і техніки жодним з урядів нашої держави не сприймалися як пріоритети своєї діяльності, в кращому ви-

падку вони позиціонувалися як деяка внутрішня справа Міністерства науки і технологій, потім — як один із не дуже істотних напрямів діяльності Міністерства освіти і науки України. У кінцевому підсумку ми прийшли й до того, що Україна сьогодні — єдина країна Європи, в якій ніяк не стимулюються інвестиції в наукові дослідження і розробки, практично відсутній вплив держави на інноваційні процеси в економіці, внаслідок недостатньої підтримки держави продовжується деградація наукового потенціалу.

Отже, ефективна інноваційна система в Україні все ніяк не складається. Виділено велику кількість бюджетних грошей, створено численні інститути, проводиться широкомасштабна PR-кампанія — усе як у пристойних розвинених країнах. Але структура економіки залишається колишньою, попит на інновації в реальному секторі практично відсутній, а проривні технологічні бізнеси змушені шукати підтримки за кордоном. Постійно зростає кількість державних академій наук, що абсолютно не відповідає ринковим вимогам, знижує комерційний потенціал української науки, перетворюючи її все більше на витратну галузь. Кошти нерационально розпоршуються по багатьом науковим структурам, значна частина яких працює неефективно і відповідно не має результатів світового рівня [3, с. 222].

На цьому, прямо скажемо, невеселому тлі українській владі треба, на наш погляд, включити в інноваційній сфері "ручне" управління: створити нову структуру — Незалежну корпорацію інвестиційно-інноваційного розвитку (НІІКР) під керівництвом президента. Завдання у комісії серйозні: вироблення державної політики в сфері модернізації і технологічного розвитку економіки, координація діяльності органів влади, підприємницького та експертного співтовариства, визначення пріоритетних напрямків. На нашу думку, такими напрямами повинні стати наступні: енергоефективність та ресурсозбереження; ядерні технології; космічні технології; технології в галузі медицини; стратегічні комп'ютерні технології та програмне забезпечення. Якими ж критеріями слід керуватися при відборі найбільш важливих напрямів технологічного розвитку? Перший критерій — технології, в яких Україна має задіти, другий — присутність на міжнародних ринках. У першу чергу, це ядерні технології, космос. Також важливими критеріями є питання національної безпеки та соціальної значущості. Це великою мірою відноситься до медичних технологій, фармацевтики — створення вітчизняного виробництва біопрепаратів, здешевлення ліків та забезпечення ними населення.

В останні роки в нашій країні розвивалися і бізнес-інкубатори, і технопарки, і особливі економічні зони, і центри трансферу технологій. Вони задумувалися як раз для створення особливих умов для вітчизняного виробника — розробника передових технологій, щоб він працював, ніби під ковпаком, захищений до виходу на ринок від передчасної конкуренції і "смерті" [1].

На нашу думку, головна причина того, що такі бізнеси не отримують швидкого розвитку та економічного ефекту, полягає в тому, що в Україні мало споживачів цього інноваційного продукту, немає кінцевих замовників високотехнологічної продукції в цілому. Це, у свою

чергу, пов'язано зі структурою нашої економіки і з тепличними умовами цілого ряду галузей, які поки не відчувають конкуренції, а отже, не відчувають і потреби в цих інноваційних продуктах. Третя причина в тому, що у значній кількості наших компаній просто немає ресурсів для інноваційного споживання, а технологічний рівень їх розвитку залишається невисоким.

Ті, хто звертається до великого бізнесу, як до джерела інноваційного розвитку, ігнорують як мінімум три обставини. По-перше, економіка стала глобальною. Все, що потрібно, можна придбати на світовому ринку. По-друге, наш великий бізнес здебільшого сировинний або функціонує поряд, і притому експортно орієнтований, тому прямого стосунку до інноваційного сектора в сучасному розумінні він не має. По-третє, основний критерій успішності українського великого бізнесу — капіталізація — курс акцій на світових біржах. Основні кредитори й інвестори для нього — іноземці (за винятком коротких кризових періодів), але вони, природно, воліють, щоб українські компанії, в які вони вкладають гроші, мали те ж устаткування і ті ж технології, що й німецькі, корейські, бразильські, єгипетські і т.д. І потенційна переплата в порівнянні з тим, що можна було купити всередині країни, мало кого лякає. Не пам'ятає світовий фінансовий ринок ні Кулібіна, ні Патона, знає не Попова, а Марконі.

Можна стверджувати, що український великий капітал для підтримки конкурентоспроможності буде постійно модернізуватися без всяких підгань зі сторони, а в переважній частині — за рахунок зовнішніх джерел. Серйозно вкладати гроші у вітчизняний інноваційний сектор, де потрібно починати з нуля, експериментувати, ризикувати, він по своїй волі не буде, тим більше, не стане економити за рахунок купівлі вітчизняної продукції. Провідні компанії та їх власники швидше за все будуть вкладати гроші в інноваційні проекти, на які їм вкаже держава, але тільки в порядку добровільно-примусової соціальної відповідальності.

А от середній бізнес в принципово іншому становищі. На відміну від великого, він, як правило, не має експортно-сировинних надприбутків і не отримує іноземних кредитів. З іншого боку — не залежить від думок міжнародних банкірів і брокерів, тому життєво зацікавлений у появі дешевих і сучасних вітчизняних технологій, обладнання і, на нашу думку, готовий вкладати кошти в їхнє придбання, виробництво і розробку, в тому числі і в НДДКР. Для того, щоб закрутилася машинка інновацій, що спирається на середній бізнес, потрібні дві умови: наявність у країні інноваційного середовища, а також відносно довгих і дешевих позикових грошей, тобто надійного партнера в особі вітчизняних банків.

В Україні є всі можливості відбудувати розумний механізм кредитування середнього бізнесу та націлити його на інновації, які їм можуть бути затребувані. Вважаємо це важливішим, ніж у терміновому порядку будувати "інногради" без вивіреної системи координат і точної адреси. Звичайно, не веде до катастрофи і альтернативний варіант, який у нас стихійно реалізовувався в останнє десятиліття: модернізація на іноземній технологічній і виробничій базі при лідируючій ролі великого бізнесу. Так ми отримали і загальну "мобілізацію",

і майже завершено комп'ютеризацію країни. Це, безперечно, розвиток, але залежний, наздоганяючий. Якщо Україна хоче розвитку, котрий хоча б частково спирається на власні сили, то без масштабного середнього бізнесу, заточеного на інновації, не обійтись. У всіх розвинених країнах великий бізнес — це "каркас" економіки, середній — її "мотор".

Економічна криза сильно ускладнила, але не обнулила інноваційну активність підприємств. На тлі ринкової невизначеності й різкого погіршення фінансового стану компаній витрати інноваційно активних гравців на оновлення обладнання і корпоративні НДДКР піддалися помірного секвестру. Більше половини українських підприємств в 2009 році знизило інноваційну активність в порівнянні з 2008 роком, при цьому тільки у 10% компаній в нинішньому році відзначено зростання інноваційної активності. У порівнянні з минулим роком розподіл компаній по динаміці інноваційної активності змінився кардинально: якщо в 2008 році лише для 7% компаній відзначалося зниження рівня інноваційної активності, а для 74% — його збереження або підвищення, то в 2009 році співвідношення цих груп стало зворотним: 52 проти 25% [7].

Зрозуміло, що одним з головних факторів зниження інноваційної активності стало різке погіршення фінансового стану компаній: питома вага фірм з поганим і критичним фінансовим станом збільшилася більш ніж у два з половиною рази — майже до 50%. Проте куди більш цікаво інше. В умовах кризи відбувається певна селекція: є компанії, котрі, незважаючи на кризу, продовжують вкладати в інновації, і є ті, для яких інновації — одна з перших "жертв" програми економії витрат. Найбільшу стрес-стійкість демонструє група компаній, котрі реалізують інновації постійно, в рамках стратегії підвищення конкурентоспроможності. Навпаки, найбільш рухливими є компанії, що здійснюють інновації ситуативно, за наявності вільних коштів. Багато них відмовляються від технологічних інновацій повністю або суттєво скорочують відповідні витрати.

В умовах погіршення фінансового становища, при значному підвищенні вартості імпорту обладнання компанії в першу чергу відмовилися від найбільш ємної складової витрат на інновації — інвестицій у нове обладнання. У порівнянні з 2007 роком у період кризи коло інвестуючих в нове обладнання помітно скоротилося (з 74 до 60%), при цьому ті компанії, які продовжують здійснювати такі вкладення, знизили їх рівень. Витрати на НДДКР більш стійкі: кількість компаній, котрі фінансують дослідження та розробки, зменшилася не так значно — з 39 до 33% [7]. Певною мірою це наслідок певної залежності: якщо для компанії технологічні інновації є стратегічним інструментом підвищення конкурентоспроможності, то вона, як правило, фінансує проведення НДДКР.

Регресійний аналіз показав, що витрати на НДДКР не пов'язані ні з поточним, ні з минулим фінансовим становищем, ні навіть з погіршенням фінансової складової в результаті кризи. Найменше схильні відмовлятися від фінансування НДДКР ті фірми, для яких істотна конкуренція з іноземними виробниками. Розрив між оптимальним (для забезпечення конкурентоспроможності бізнесу) і фактичним рівнем інноваційних витрат дуже

значний. За оцінками керівників інноваційно активних компаній, витрати на інновації повинні становити в середньому близько 14% від виручки (інвестиції в нове обладнання — 10%, витрати на проведення НЮКР — 4%), тоді як фактичний обсяг таких видатків навіть у групі компаній, котрі реалізують інновації в рамках стратегії свого розвитку, оцінюється лише на рівні 5% (інвестиції — 4%, витрати на НДДКР — 1%). Таким чином, розуміння існуючих викликів у сфері модернізації підприємств серед керівників є безумовним (не випадково і керівники інноваційно пасивних компаній відзначають необхідність інноваційних витрат для забезпечення конкурентоспроможності).

У кризовий період посилилася концентрація інноваційної активності в сегменті великих компаній. У принципі й до кризи такого роду діяльність була зміщена в бік більш великих фірм, але в кризу невеликі фірми через менший запас міцності й обмежений доступ до антикризової державної підтримки частіше повністю відмовлялися від інновацій. За нашими оцінками, економічна криза досить жорстко вплинула на підприємства з фронтальною моделлю інновацій, пов'язаною переважно з розширенням виробництва традиційної продукції за рахунок інвестицій у нове обладнання, а також на фірми, котрі відносно недавно приступили до активної інноваційної діяльності. Ці компанії в докризовий період успішно нарощували і модернізували свої потужності під динамічно зростаючий попит, але в умовах спаду значна їх частина була змушена повністю припинити інноваційну діяльність.

Потенційний вплив кризи обговорювався досить широко з позиції щодо появи нових можливостей для підприємств, в тому числі з розвитку бізнесу. Незалежно від галузевої приналежності одна з найбільш важливих переваг — відхід з ринку неефективних конкурентів. У той же час ослаблення конкуренції з імпортом, розширення можливостей імпортозаміщення виявилось відносно істотним тільки для хімічної промисловості, металургії та легкої промисловості. Всупереч очікуванням, зниження цін на продукцію постачальників проявилось в обмежених масштабах (переважно в лісовій, деревообробній, целюлозно-паперовій промисловості та промисловості з виробництва будматеріалів) [7]. На нашу думку, такий обмежений ефект пов'язаний з нерозвиненістю мереж субпідряду в багатьох обробних галузях, монополізмом (або унікальністю) постачальників.

Переваги, що формуються в кризу, досить істотно різняться за типами бенефіціарів: для інноваційно активних компаній основні переваги — це відхід з ринку неефективних конкурентів і розширення можливостей працевлаштування, кваліфікованих працівників; для підприємств зі значним випуском нової (вдосконаленої) продукції — збільшення попиту на асортимент і посилення позицій у взаєминах із споживачами; для більш великих компаній значущим стало збільшення обсягів державної підтримки [4, с. 382].

Дані ефекти видаються досить суперечливими з позицій посткризового розвитку. Поряд з тим, що певні переваги отримали, насамперед, інноваційно активні фірми, фірми з істотною часткою нової продукції змогли дещо зрушити від цінової конкурентоспроможності

до конкурентоспроможності за якістю. Не можна не відзначити, що державна підтримка в період кризи виявилася більш доступною великим компаніям, причому, що хвилює значно більше, незалежно від їх інноваційної активності. Зауважимо, що останній ефект, на жаль, дозволяє зробити висновки про переважно компенсаційну спрямованість антикризових заходів.

До певної міри багато питань в подальшому буде залежати від антикризової політики держави. Якщо держпідтримка великих компаній стане більш орієнтованою на модернізацію, якщо державі вдасться (що вкрай не просто) дещо скоротити масштаби підтримки хронічно неконкурентоспроможних підприємств у поєднанні з розширенням і розвитком заходів з перенавчання, мобільності та працевлаштуванню населення, з формування умов для створення нових фірм, то може бути досягнутий дуже важливий демонстраційний ефект для бізнесу в плані виграшності інноваційної стратегії розвитку.

У ряді можливих заходів держави, котрі найбільшою мірою сприяли б розвитку інноваційної діяльності компаній, широкий позитивний відгук серед керівників підприємств знайшло б забезпечення стабільності регулювання господарської діяльності, навіть порівняно з такими заходами, як зниження митних зборів на імпорту обладнання, збільшення держзакупівель високотехнологічних товарів, введення податкових пільг при введенні нового обладнання.

На етапі посткризового розвитку важливо забезпечити збалансованість між прямими і непрямими механізмами підтримки модернізації компаній. Справа в тому, що для великих компаній більш значимий потенційний ефект від прямих заходів державної підтримки інновацій, зокрема, таких як збільшення закупівель для державних потреб високотехнологічних товарів, реалізація галузевих державно-цільових програм (ДЦП) науково-технологічного профілю, надання бюджетних субсидій (за відсотковими ставками експортерам, з реалізації проектів енергозбереження). Таким чином, найбільш звичні інструменти стимулювання інновацій, пов'язані з прямим бюджетним фінансуванням (держзакупівлі, ДЦП, бюджетні субсидії), повинні зробити позитивний вплив перш за все на інноваційну діяльність у великому бізнесі, який має кращий доступ до цих форм підтримки інновацій. Привабливість такої політики для держави визначається вимірністю прямих ефектів для економіки, більш широкими можливостями вибудовування тієї чи іншої системи державних пріоритетів технологічного розвитку. Недоліки такого підходу теж відомі: ризик заміщення приватного попиту державним, прийняття рішень у режимі "ручного управління", чутливість до скорочення бюджетних витрат.

Надмірна концентрація інновацій у вузькому сегменті великих господарюючих суб'єктів може істотно обмежити здатності економіки до швидкого поширення інновацій і затримати перехід на інноваційний шлях розвитку. У зв'язку з цим дуже важлива реалізація нейтральних щодо масштабів бізнесу заходів зі стимулювання інновацій, посилення модернізаційної спрямованості діяльності інститутів розвитку.

Налагодження ефективного діалогу і взаємодії (партнерства) приватного сектора в особі бізнесу і влади з метою спільної успішної реалізації державної

економічної, інноваційно орієнтованої стратегії розвитку вимагає певних "правил поведінки" і з боку т.з. "Підприємницького співтовариства", у тому числі формалізованих (наприклад, податкові зобов'язання, зобов'язання у сфері соціального захисту працівників, екології, інше) і неформалізованих (наприклад, прийняття на себе додаткових форм соціальної відповідальності). Безумовно, це можливо тільки вкупі з підготовкою нормативної (законодавчої) та методологічної (в т.ч. прогнозової) баз, і в цьому сенсі необхідно відзначити наявність певних позитивних зрушень у даному напрямі. Так, згідно з прогнозами, викладеними у Стратегії розвитку України у період до 2020 року, завершення переходу української економіки на новий інноваційний шлях буде характеризуватися наступними ознаками [6]:

- частка підприємств, що здійснюють технологічні інновації, повинна зрости до 35—40%, це в 3—3,5 рази забезпечить умови для підвищення впливу інновацій на економічне зростання України;

- питома вага інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції має становити до 25—30%;

- обсяг витрат на дослідження і розробки має становити до 2,5—3% ВВП;

- зростання внеску інновацій в 1,5—2 рази приведе до зростання ВВП до 12—15 тис. дол. в розрахунку на душу населення.

Загальнодержавними і водночас галузевими, регіональними, а також підприємницькими пріоритетами інноваційної політики залишаються завдання щодо вирішення проблеми докорінного зменшення ресурсо- і енергоємності вітчизняної економіки, підвищення віддачі від потенціалу матеріальних і енергетичних ресурсів, наявних в Україні і тих, що залучаються ззовні, а також підвищення рівня соціалізації інновацій. Механізм вирішення цих пріоритетних завдань зовнішньої і внутрішньої інноваційної політики в Україні в основному відпрацьовано. Проте існуюча система формування і особливо реалізації програм є вкрай неефективна [4, с. 346]. У зв'язку з цим необхідно здійснити системні заходи щодо вдосконалення програмно-цільового механізму реалізації пріоритетних завдань в інноваційній сфері.

ВИСНОВКИ

Сучасний стан наукової сфери України зумовлений довгостроковим негативним впливом загальноекономічних проблем, пов'язаних зі структурною деформованістю економіки країни, домінуванням в ній низькотехнологічних галузей і укладів, виробництв продукції з низьким рівнем доданої вартості, які об'єктивно малосприйнятливі до сучасних наукових досягнень.

Руйнівню вплинула на розвиток наукової сфери некомпетентна державна політика проведення неоліберальних ринкових реформ (приватизація, трансформація бюджетної, податкової, кредитної та інших фінансово-економічних систем) фактично без врахування науково-технологічного фактора та його впливу на ефективність і конкурентоспроможність вітчизняної економіки. У сфері науки здійснювалась безперспективна політика "виживання" існуючого науково-технічного

потенціалу замість його оновлення та якісного покращення для приведення у відповідність з потребами ринкової економіки.

Одним з найбільш ефективних способів подолання кризи є впровадження нових технологій, котрі створюють нові виробничі можливості, освоєння яких забезпечує прорив у підвищенні ефективності економіки та перехід до нового етапу її росту. При нормальному протіканні кризи скорочення економічної активності не зачіпає прогресивних виробництв нового технологічного укладу, що мають потенціал росту і здатні стати "локомотивами" майбутнього розвитку регіонів.

Для формування посткризової моделі розвитку економіки України важливо, перш за все, виправити дефекти, котрі присутні в існуючій економічній та соціальній моделі [5]. Зокрема, необхідно провести ретельний перегляд існуючого переліку програм як на державному, так і на всіх нижчих рівнях з метою визначення їх тематичної актуальності, ступеня відповідності пріоритетам, повноти забезпеченості кадровими, фінансовими та іншими ресурсами, відпрацьованості механізмів контролю і відповідальності за їх виконання. Має бути здійснена комплексна експертна проблемно-орієнтована оцінка програм з точки зору їх відповідності визначеним пріоритетам. Для оцінки програм і проектів з найбільш актуальних проблем слід залучити незалежних міжнародних експертів. Системний підхід повинен використовуватись як у розробці кожної окремої програми, так і у формуванні всього комплексу програм, що має забезпечити підвищення синергетичного ефекту від узгодження дій щодо виконання програм.

Література:

1. Шевчук В. Я. Формирование инновационной модели устойчивого развития Украины в посткризисный период // *Економічний часопис*. — 2010. — № 1—2: <http://www.soskin.info/>
2. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи: монографія / За ред. д.е.н., проф. М.П. Денисенка, д.е.н., проф. О.А. Кириченка, д.іст.н., проф. В.С. Сідак. — Київ: Фітосоціоцентр, 2010. — 688 с.
3. Кириченко О.А., Денисенко М.П., Харченко О.І. та ін. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи: монографія / За ред. Кириченко О.А., Денисенко М.П. — К.: ІМБ Ун-ту економіки та права "КРОК". — 2010. — 412 с.
4. Методологічні основи розвитку постіндустріальної економіки: монографія / За ред. д.е.н., проф. М.П. Денисенка, д.е.н., проф. А.П. Гречан, к.е.н., доц. В.В. Лойко. — Київ: Фітосоціоцентр, 2010. — 688 с.
5. Пахомов Ю.Н. Основные задачи формирования посткризисной модели развития экономики Украины // *Економическая летопись*. — 2010. — № 1—2: <http://www.soskin.info/>
6. www.kmu.gov.ua — Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України.
7. www.ukrstat.gov.ua/ — Офіційний веб-сайт Управління статистики України.
8. www.weforum.org/en/index.htm — Офіційний веб-сайт Світового економічного форуму (Давос).
Стаття надійшла до редакції 21.06.2010 р.